Број 77 У Новом Саду, у петак 10. 23. априла 1909. Година XLIV.

«Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот од сваке врсте ових ситних „слова“.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 23

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново!

LXVI.

Мухамедов закон даје Османлијама велико право, какво нема ни један народ. Османлије имају писано право да скину свог владара, султана, с престола, кад — полуди. Други народи немају ни то.

Младотурци упутили су војску на Цариград са узвиком: Доле султан! Памет му је искочила из мозга! Њихова сентенција била је кратка и јасна: — Султан Абдул Хамид дао је народу устав, па га је почео трзати натраг. Заклео се на устав, па је погазио заклетву. Једно је говорио, друго је радио. Изазвао је у држави у којој је он глава метеж и крв, дакле — луд је.

Другде би казали у сличном случају: Мудра зверка! Велики политичар! Паметан човек! Вешто је преварио и надмудрио већину. Не рађа се сваки дан такви.

Но и ако у Турској није тешко скинути владара с престола, тешко је удесити: Шта да буде с њим. Ако га држе затворена и лече га, може се догодити беда, да „оздрави“. Т. ј. да га неки прогласе за паметна. И онда има два паметна владара у држави. А то је много. А луда владара осудити јавно на смрт — то не иде.

То је питање непрестано ишло по глави Младо Турцима, кад је њихова војска ишла на Цариград. И онда су застали. Догодиле су се три ствари.

Уз султана који је погазио устав, стоје црквени великодостојници. Њима не требају слободе. И стоје Арнаути. Њима не треба равноправност, јер од кога би пљачкали и кога убијали. А почеле су да се мешају у ту ствар и некоје европске велике силе, нарочито Русија.

Због тога су се Младо Турци упустили са султаном у погодбу. Кажу да га неће дирати и може бити да ће још и доћи до погодбе...

Разуме се, ако до те погодбе дође, султан неће дуго. Он ће отићи ускоро са престола без галаме и ларме. Ил ће полудити он, па ће се сам убити, или ће полудити какав роб, па ће га убити.

Данас се дабогме још не може рећи, шта ће се догодити. Може се само нагађати. Али долазе вести, која по султана не слуте на добро. Руски посланик у Цариграду заузео се за султана. И кажу, да се врло озбиљно заузео А Турски посланик у Петрограду Туркан паша био је јуче два сата код рускога министра спољних послова Извољског. А и он је тражио за султана спаса.

По тим вестима изгледа, да султану нема никакве помоћи, јер за кога се год заузимала данашња руска дипломација, тај је насигурно — свршио

* * *

Велеиздајничка парница у Загребу све већма голица на смеј. Прекјуче је споменуо претседник на расправи, да су неки сведоци исказали, да су чули, како се говори међу православним сељацима, да је краљ Петар био у пакрачком котару преобучен у бугарско сељачко одело.

На овај начин, озбиљност парнице све већма пада — у кума Јовину зоб.

Што се тиче главног сведока Дабића, противу дра Ж. Миладиновића, тај се још увек бави у Загребу, где га с времена на време преслушавају Штета је, што ће Дабић ускоро морати у Руму на суд, где је поново оптужен због крађе, но после тога ће се моћи поново вратити у Загреб, јер је он главни сведок.

А занимљив је то сведок. Замислите старог, опробаног крijумчара, који је због тог посла пуно пута био осуђиван, а исто тако и због крађе. Вешт, препреден, префриган, који је стално на ситу и на решету, нашао је нов начин да живи без мотике, а да се уједно мало додвори властима. Види он кроз трбу сву господу редом и зна чему је време А, то ли је?! мисли. Па кад то треба, онда већ знам шта треба рећи. И тако је дошло да је измислио пуно занимљивих ствари О преносу оружја, о Алавантићевом упаду у Србији, и како су управ овострани српски радикали са србијанским официрима извели „крваву ноћ“ у Београду, и довели краља Петра. Уз Жарка увлачи стално дра Ђорђа Красојевића, па онда радикале из Угарске, нарочито Јашу Томића. Замислите како у Загребу цене сведока, који тако много зна. А замислите како тек Дабић уживa, што је дошло и његово време. Време, кад му је порасла цена и кад он може на државни трошак да се баш кари по Загребу и где се свака његова реч цени као Свето Писмо.

Замислите тек ако дође до расправе, па претседник ил државни тужилац кажу: — Све је то лепо и красно што веле оптужени, ал ето сведок Дабић каже...

Сведок Дабић каже... Како је то велика реч?! Нарочито ономе, ко зна тачно целу листу, на којој су забележене све Дабићеве пресуде.

Немири у Турској

Младотурска војска опколела је са свију страна Цариград. Приближила му се на два километра, но још не улази унутра. Та околност створила је могућност најразноврснијим вестима. Тако има вести, да је султан Абдул Хамид већ побегао из Јилдис палате и на једном руском броду већ стигао у Еуксино град. Друге вести јављају да Абдул Хамид и не мисли да бега, нити силази с престола. Између њега и Младотурака да је дошло до потпуног споразума. По том споразуму султан Абдул Хамид остаће и даље на престолу. Поново ће доћи прошла младотурска влада, а војска у Цариграду и царска гарда, замењена ће бити солунском војском. По трећим вестима, Младотурци су за то пристали, да се султан Абдул Хамид не свргава са престола, што су се за њега заузеле и стране силе, те би дошло до крвопролића, заплета и трзавица. Има чак вести, како је султану Абдул Хамиду пошло за руком, да докаже изасланству младотурском, како он није виновник крвавим догађајима цариградским од 13. априла, а што је примио оставку владе, био је силом околности на то нагоњен. Још се вели како по постигнутом споразуму, неће у Цариград ни улазити цела младотурска војска, већ само један део њен, који ће примити оружје од побуњене војске. Које је од овог истина, то се данас на сигурно утврдити неда. Непобитна је истина, да су Младотурци са јаком и добром организованом војском опколели Цариград и да без сумње теку преговори. Докле су ови доспели, то се незна, а не зна се ни хоће ли овај поход без крви свршити. Сигурно је то, да ће Младотурци поново доћи до владе и превласти, и устав поново успоставити, сад без сумње на сигурније ноге, било под султаном Абдул Хамидом или његовим наследником.

Срби у Турској и најновији догађаји у њој.

Српски лист што излази у Скопљу, доноси чланак под насловом: „Устав у опасности“. Доносимо из њега најглавније, да се види становиште тамошњих Срба.

Срби Османлије нису свакако уживали ни из далека све благодети уставног стања. Нарочито у овим крајевима, устав није чак успевао да им зајемчи, ни живот ни имање, а камо ли да им да других услова за свестран миран развитак. — Они су имали стално да се жале, и с правом да се жале, на мачијско понашање новога стања противу њих. Али као добре Османлије, Срби су ипак искрено стојали уз све поборнике уставности, јер су били уверени, да само у уставном и парламентарном поретку лежи снага наше отаџбине. Без устава све се враћа у старо несносно стање, које је довело Турску до потпуног политичког банкротства и стране контроле. Тек са Уставом могла је наша отаџбина рачунати на какве такве симпатије образованог света па услед тога и на даљи опстанак у Европи. Ново стање није дало нама Србима сва грађанска права, која је устав зајемчавао свима Османлијама без разлике вере и језика. Али је то ново стање, засновано на уставу и парламенту, уживало поверење најважнијих европских сила и тиме зајемчавало будућност Турске. Као Срби, ми смо имали много што шта да замерамо новом стању и носиоцима његовим, али као Османлије, ми смо у уставу ипак видели спас отаџбине.

Без сумње устав није увек и свуда подједнако примењиван и зато ће они, који су се о тој примени имали старати једнога дана да одговарају пред народом Али то што устав није увек правилно примењиван, још никако није разлог да се он укида, да се ништи на најбруталнији начин Нити је устав у одредбама својим био савршен, нити је и оно што је он садржавао тачно и искрено извођено То је све могло бити разлог, да се ради на уставној измени, али није смело бити повод у питању једне распуштене војничке руље у послове државне. Устав мора остати у снази и зато се морају примерно казнити сви они који су се дрзнули напасти га и окрњавити у његовим основним одредбама. Неколико хиљада разузданих војника не представљају народ а сам је народ властан, да изриче свој суд у облику владавине, којој ће се подчињавати. Без обзира дакле на недостатке које је уставни поредак до сада показао, треба се сав заложити да се опет поврати. Да би се пак за будућност избегла оваква незаконита уплетања руље у послове државе треба примерно казнити и коловође преврата и све њихове заштитнике.

Парница због велеиздаје.

Расправа од уторника, 8. (21) априла.

Наставља се преслушавање четрдесет шестог оптуженика Данила Подунавца.

Оптужени Подунавац каже, да није истина, да Срби називају славонске католике „Шокцима“ из мржње. Него они сами себе називају тако. И не сматрају у томе никакве погрде.

Онај исти „Српски Соко“ у Пакрацу, који се у оптужници оптужује, тражио је кад је основан, додира са пакрачким „Хрватским Соколом“. Али је сведок оптужнице др. Матијевић одбио свако зближење. Смешна је тврдња сведока, да је краљ Петар преобучен као бугарски баштован продавао по Славонији краставце и паприке и бунио народ на устанак.

Иза доласка краља Петра у Србију, организирала се у Пакрацу франковачка странка па би и она по духу оптужнице имала револуционарну великосрпску боју.

За њим се преслушава четрдесет седми оптуженик Ђор-

ђе Јагнић, трговац у Пакрацу.

Пориче да има некаквих појава. Није имао слику краља Петра, него Гамбринуса (бог пива), кога су сведоци заменули са Петром. — Чуди се, како је сведокиња Терезија Омоле могла чути поклич: Живила Србадија, крепала Шокадија, јер је то стара жена од преко 80 година и иначе ништа не чује. За сведока Матијевића вели, да је пијаница, па су му валда зујали у ушима којекакви поклици кад се опијао.

Преслушава се четрдесет осми оптуженик Стево Зукановић гостионичар у Пакрацу.

И он је имао слику Гамбринуса, кога су сведоци заменили са краљем Петром, макар да иначе краљ Петар не јаши на бурету.

Није присталица ни једне странке. Зна, да су државни одветник и истражни судија Кошутић питали лечника пакрачког дра Франка, кога у Пакрацу треба затворити. И навађа лица, која ће то потврдити.

Не зна ни за какве појаве.

За њим се преслушава четрдесет девети оптуженик Сима Вуксан, народни учитељ у Пакрацу.

Пориче да је било каквих појава и вели, да он није одговоран за оно, што су други говорили. Није истина, да је он на једној карти прецртао реч хрватски и написао српски. Приликом истраге опоменуо је на то истражног судца и рекао му, да се може лако осведочити, како то није истина. Али истражни судац није хтео то да учини.

Бранилац др. Медаковић тражи, да се записнички установи, да се сви оптуженици пакрачког котара оптужују кумулативно (онако ђутуре), премда сведоци не спомињу код свих појава све оптуженике

Писмо дра Митровића и Луписа.

Народни заступници у далтинском сабору др Александар Митровић и И. Ф. Лупис управили су на министра спољашњих послова грофа Еренталa једно писмо у ствари загребачке парнице због велеиздаје.

У писму кажу, да министру Еренталу сигурно није непознато, шта се данас ради у Загребу. Да се ради велеиздаје оптужују потомци оних Срба, чије су кости расејане по местима крвавих окршаја за Аустроугарску. Да се велеиздаја уписује у грех људима, који нису учинили ни најситнијег прекршаја.

Нису противни да се оптуженим Србима суди, кад су већ оптужени. Њихова ће се невиност већ доказати. Него морају да се потуже министру Еренталу ради начина, којим се против оптуженика поступа Јер се таквим начином убија пред страним светом углед наше монархије.

Оптужени Срби нису изведени пред непристране судије. Њих не тужи непристрани државни тужилац. Ни судцима ни државном одветнику није стало до истине Њима је само до пресуде, која свакако мора бити на штету оптуженика С оптуженицима се поступа, како се не би поступало ни у времену инквизиције. Револверима под грлом гоне се оптужени, да спавају у нечистим, влажним и смрдљивим ћелијама. Гоне се, да буду у друштву с најпростијим злочинцима.

Културни свет мора да се грози, кад чује како се води овај процес И да пита, где је култура, за коју је до сад истрошено и потрошено толико силно крви и новца

Ради доброга гласа наше монархије пред страним светом, ради великих и узвишених начела правде и правичности, ради сазнања истине, заступници др Митровић и Лупис траже од министра Еренталa, да својим великим упливом поради на томе, да се оптуженицима истински, човечански и по правди суди.

Слободан прелаз преко гвозденог моста.

Јуче је повучена стража са гвозденог моста. Прелаз је слободан.

Загонетно убиство.

Из Суботице јављају да је непознати зликовац убио удову бившег адвоката Хаверда Балдижара. Иста је око 7 сати у вече ишла у пратњи Дејаковице и још једним девојчетом из винограда и изненадно, кад су пролазили поред виноградске живе ограде искочи из саседе отмено обучен младић, приступи им и без једне речи упери цев од револвера у груди удовице и испали један метак, који је пројурио кроз срце удовичино и на месту остане мртва Пратиоци су толико изненађени и уплашени били, да нису ни помишљали на потеру за убицом, који се брзо изгубио у виноградима. Иста удовица беше врло богата и има само једну ћерку која бурним животом живи у Пешти. Исту је још отац за живота свога у споразуму са женом своом, која сад погину, искључили из наследства Полиција на све стране ревно трага, али до сад није ушла у траг овим загонетним убиству.

Процес против љубљанских септембарских демонстраната.

Јуче је започела расправа против 22 љубљанска демонстранта, који су у септембру прошле године демонстрирали против немачких натписа Свако се добро сећа, шта је изазвало ове демонстрације. Безобразно понашање Немаца према словеначким дамама приликом ћирило-методске прославе у Птују. То је Словенце огорчило те су том свом огорчењу дали одушке у Љубљани, али не на онакав начин, на какав су их Немци изазвали, него су се служили својим правом, захтевали су, да се у центру словеначком у Љубљани поскидају немачки натписи Ишло се даље Војска је пуцала у масу, убила неколико људи, за тим су неки демонстранти похватани и позатварани, те је сад започео процес против 22 демонстранта, који се прати са великом пажњом.

Девет недеља у води.

Једног зимњег дана тоциљала се на језеру Ферте жена банфалског учитеља Сендиа Емиља, те је за време тоциљања пропала у воду, те се удавила. Леш утопљенице је већ од дуже времена тражен и тек га ових дана после деветонедељног тражења нађоше Леш утопљенице је потпун, премда је навек био у води, а то долази отуд, што је језеро пуно соли. Јуче је Сендиевица уз велико саучешће сахрањена у Русту (место на обали Фертеа).

Пожар

Јављају из Макове, да се прекјуче салаш удове Беле Јакабфиа, који се налази недалеко од Макове, запалио и начинио врло велике штете у стајама и у воћњаку. Штета износи око педесет хиљада круна.

Време.

Према телеграфском извештају од 22 априла, може се очекивати сухо доцније топлије.

Брзојави „Застави“.

Стигли 9 априла.

Политичка криза.

Будимпешта Оштра криза владе избила је у подне. Министар-председник Векерле рано после подне био је у аудијенцији код владара и поднео му оставку угарске владе због питања банке Оставка за сада још није формална. Званично још није објављен прави исход те аудијенције, јер ће прво Кошут и Апоњи у суботу бити примљени од владара и поднети предлог о самосталној банци, а за тим Векерле поново ићи владару. Тиме ће криза бити јавна. — У недељу је овде министарски савет. У понедељак биће седница сабора, у којој ће влада известити о својој оставци. У вече је конференција мађарске независне странке, у којој ће Кошут известити о положају. — Данашња аудијенција Андрашијева била је само информативна (известио владара о положају).

Догађаји у Турској.

Солун. Султан преговара са Младотурцима о саставу мешовите владе на челу са Хилми пашом. Хоће да помилује побуњенике. Младотурци траже да им се издаду сви побуњевици и да се казне.

Солун. Хиљаду пет стотина Арнаута побунило се и продрло је у Битољ. Поубијало је једног пуковника, шест официра и градског начелника. Младотурски одбор послао је десет хиљада добровољаца у Битољ. — Устанак је букнуо у северној Мађедонији и Ст. Србији.

Словенски конгрес.

Петроград. На великом словенском конгресу предложио је Сарафов измирење са Пољацима, да сви Словени Аустрије буду уз Русију и тиме да се разрешти савез између Аустроугарске и Немачке.

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

На знање.

Молим да нико неда новца на менице на којима се налази мој потпис.

Ђока Мирковић
493 1 8 из Петроваца (Срем).

ЗА МОЈУ КАСАПНИЦУ
потребујем старијег доброг
месарског момка.
Првенство имају они, који имају доказе (сведоџбе) преко две године. У понуди нека свако означи колико је где радио и нека књигу своју и шаље. Ступити може одма, а плата је добра.
Младен Попић.
454 3 3 Стапар. (Бачка.)

У пажњу удавачама и младожењама!
На свом лагеру у Старом Врбасу имадем на стоваришту фаних **спаваћих соба, ручаоница, столица и астала**, које ствари због распродаје могу се по најумеренијој цени добити — Ко жели почетак срећи пружа му се прилика и нека изволи писати на адресу:
Ђура Мојловић,
466 8 8 Сентомаш (Бачка).

ТРАЖИМ
уз добру наплату
ПЕТ ВЕШТИХ
папучарских помоћника.
Konya Ferencz,
448 3—3 Nagy Becskerek.

ПРИСПЕЛА ЈЕ и већ на све стране разашиљем нашу на далеко чувену од повесма руком пре дену пређу за ткање. Пређа је ванредно лепа и јака. Раша стаје [illegible] 4 и [illegible] новчића Што дебља там скупља.
ПАМУК за ткање само најфинији држим. Цене су најумеренije Послуга савесна и тачна. Неповољно без речи узимам натраг, а новац враћам.
Цењене порудбине мо[illegible]
Никола Поповић,
22 19 25 Ада.

80.000
ОПЛЕМЕЊЕНИХ БОСАНСКИХ ШЉИВА ЦРНИЦА
за расад од најкрупније и ванредно лијепе врсте, одликоване првом дипломом Земаљске Босанске Владе, те у Бечу и Пешти и сребрном медаљом на свјетској изложби у Паризу 1900 год. продаје.
Саво Т. Кујдић
[illegible] 8 15 Брчка (Босна)

ГРАМОФОНА
најјефтинија трговина и највећи избор
СРПСКИХ ПЛОЧА
у одеон, зонофон, грамофон, хумбо, фаворит и декапо производ.
Једна кућа не би требала бити без грамофона, јер он је у кући весеље, говори, пева, свира, тамбура и све штогод се чути може. Стога пружам на тај начин нашем свету могућности, да не морају лутати и тражити, да не морају туђе прагове обијати, да своје потребе код свога набаве, да грамофоне и плоче, особито српске народне песме и свирке, српске црквене песме, тако исто и од свих других народности, као хрватске, руске, чешке, немачке, мађарске, турске и то све јефтиније него у самој фабрици, не гледајући на зараду, јер то је посао поред мог другог рада уведен, једино одмене набаве.
Старе плоче, па ма разбијене биле, примам у промену по фабричној цени
Имам на стоваришту све ситинице за грамофоне, као: игле, федере и друго.
Ко купи 10 плоча у једаред, 10% јефтиније
Сваког месеца нова комађа.
Ценовнике шаљем бадава 14 3 10
Мита Ђ. Галић
Телефон бр. 214 Панчево.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду